

RUUKKU Taiteellisen tutkimuksen kausijulkaisu
Studies in Artistic Research
Tidskrift för konstnärlig forskning

Numero 4 (2015)

PROSESSI TAITEELLISESSA TUT- KIMUKSESSA

Puheenvuoro
ruukku.journal.fi

Prosessi ja tutkimus

JUHA VARTO

Albert Whitehead esitti 1929 kirjassaan *Process and Reality*, että luonto ei muodostu esineistä eikä ole saavutettuja lopputuloksia vaan jatkuvia prosesseja, joilla ei ole loppupistettä. Jos jokin näyttää pysyvältä ja esineen kaltaiselta, vaikutelma johtuu ihmisen aikaperspektiivistä: me emme vain näe koko prosessia. Tästä mullistavasta ideasta alkoi nousta uusia vaatimuksia myös taiteelle. Taiteellinen prosessi haluttiin nähdä luonnollisena ilmiönä, ikään kuin luonnon jatkeena. Naturalismi oli muodikasta ja kulttuurin pelastukseksi jotkut tahtoivat luonnon: jos kulttuurin ilmiöt voidaan selittää luonnon jatkeina, ne ovat sellaisenaan hyviä. Tämä sopi myös hyvin yhteen ajan poliittisten virtausten kanssa, joissa korostettiin luonnonvalintaa, jatkuvaa muutosta ja sopeutuvimman selviämistä luonnon (ja sodan) prosesseissa.

Taiteellisen tutkimuksen lyhyt historia on nähnyt useamman alun ja lopun. Alan teorian pioneerit (Dombois, Borgdorff, Schwab, Slager, Balkema) ovat ampu-neet alas kaikki yritykset lukea mukaan tutkimukset, joissa taiteilija selittää prosessiaan, motiivejaan, reflektoi menetelmiään ja avaa omaa toimintaansa millään tavalla. Tämä painokkuus on ollut tarpeellista, koska psykologisoinnin varjolla ja ”tiedostamattomaan” vedoten moni yritti (ja yrittää) saada omaelämäkerronal-lisesta fiktiosta tutkimusta. Se tie on kuljettu loppuun ennen kuin on päästy alkuun: taiteilija yrittää muiden tiedonalojen käsitteillä uudelleen kuvata omaa käsi-tystään toiminnastaan, jolloin kyse on (useimmiten huonosti tehdystä) niiden muiden tiedonalojen tutkimuksesta.

Alusta asti monet ymmärsivät, että taiteellisen tutkimuksen erityisyys ei ole te-
kijässä vaan *menetelmissä*. Tavoitteena on tunnistaa menetelmiä, joiden avulla on
sitten mahdollista tutkia *todellisuutta* tavalla, joka on uusi. Taiteellinen ajattelemi-
nen, taiteellinen toiminta ja taitaminen, taidon erityinen luonne (kuten Aristoteles
sen kuvaa *Nikomakhoksen etiikan* 6. luvun alussa) ja taidon koeteltavuuden piirre
ovat mukana taiteilijan (jokaisen kokeellisen tutkijan) päivässä osoittamassa,
kuinka *mitä tahansa asiaa* voi lähestyä johdonmukaisesti. Taiteilija on koulutettu
tällaiseen ajattelemiseen ja toimintaan, joko oppilaitoksessa tai toiminnassa, eikä
tätä voi ottaa pois ja korvata ”luovuudella”, ”tiedostamattomalla” tai muilla seka-
villa käsitteillä, mikäli taiteilija on ymmärtänyt alansa.

Taiteellinen toiminta osoittaa menetelmiä, usein kokeellisia (eksperimentaali-
sia) ja siis helposti virheensä paljastavia (falsifioitavia), joissa yhteys teon ja tulok-
sen välillä välittömästi osoittaa, mikä on kestävä ja mikä ei. Taiteellinen toiminta
ei ole kaukaa tarkkailevaa (ei teoreettista) vaan lähietäisyydeltä kokeilevaa (prak-
tista). Kyse on laadullisesta tutkimuksesta eli koeteltavat ilmiöt ja asiat

ovat *merkityksiä ja arvoja*, eivät tosiasioita, joten koettelemisen alla ovat kulttuuri-
set ja uskomuksiin nojaavat piirteet.

Yksittäisen taiteellisen toiminnan kulku ei anna erityistä tietoa, kuinka tämä kaikki tapahtuu, sillä koettelevassa ja kokeilevassa toiminnassa on suuri joukko satunnaisia ja vain yhdelle toimijalle ominaisia piirteitä, omituisuuksia (idiosynkrasia). Niinpä vain etäämmältä katsoen tai usean toiminnan kautta on mahdollista nähdä, mikä taiteellisessa toiminnassa on menetelmällisesti olennaista. Tämä sama ilmiö tunnetaan kaikilla aloilla: kun etsimme menetelmiä, joilla luotettavaa tai vakuuttavaa tietoa saadaan, joudumme käymään läpi satoja yksittäisiä tutkimusyrityksiä ja poimimaan idean sieltä, toisen täältä. Tämä on tuttua 1800-luvun luonnontieteiden kehityksestä.

Mikäli kiinnitämme huomioon yhteen toiminnan kulkuun, ”prosessiin”, hirtämme ajattelumme pitäen välttämättöminä, tärkeinä tai kuvaavina piirteitä, jotka oikeasti ovat satunnaisia, omituisia ja asiaan mitenkään liittymättömiä. Silloin annamme vallan henkilökohtaiselle, jota ei ole mahdollista asettaa arvioinnin kohteeksi. Silloin kiinnostuksen kohteena on henkilö, ei menetelmä.

Jos taiteellisessa tutkimuksessa huomio kiinnitetään tekijän taiteelliseen prosessiin, tuloksena on satunnaisesta syntyneitä satunnaista, joka voi olla taiteellisesti kiinnostavaa mutta ei menetelmällisesti johda mihinkään. Se ei anna mahdollisuutta luoda menetelmää eikä lähtökohtaa tutkia todellisuutta taiteellisesti. Tekijälähtöisen tutkimuksen olennainen vaatimus on ollut (esimerkiksi etnologissa) *irrottautua prosesseista ja luoda tutkimusasetelma*. Tarkoituksena on *päästä selville ehdoista*, joiden avulla prosessi voi tulla tunnistetuksi. Tämä tunnistus osoittaa tekijälle, mikä hänen ammattitaidossaan on jaettavissa toisten kanssa (ja siis menetelmää), mikä vain satunnaista inhimillistä kaaosta.

Taiteellinen toiminta on edelleen monen kuvitelman ja mystifioinnin paikka. Taiteellinen tutkimus on mahdollista vain, kun luovumme noista ja samalla vieraista käsitejärjestelmistä, erityisesti psykologian, kognitiotieteen ja yhteiskuntatieteiden käsitteistä. Alusta alkaen on ollut tarkoituksena luoda paradigmaa, jolla on omat käsitteensä ja oma johdonmukaisuutensa, jotka voidaan perustella taiteellisella toiminnalla ja tehdyillä tutkimuksilla ja niiden ympärillä käydyllä teoreettisella keskustelulla. Tämän vuoksi kaikki vanhat tavat ja puheenparret on hylättävä ja puhuttava vain siitä, mistä on kyse. Kun taiteellinen tutkimus määrittellään todellisuuden tutkimukseksi menetelmillä, jotka syntyvät taiteellisesta toiminnasta, huomataan heti, että yksittäiset taiteelliset prosessit eivät ole tutkimuksen kannalta edes kiinnostavia, ne ovat useimmiten harhaanjohtavia.

2.7.2015

RUUKKU – Studies in Artistic Research. Julkaisija: Taideyliopisto, Aalto-yliopisto, Lapin Yliopisto. www.ruukku.journal.fi

Tämä puheenvuoro julkaistiin alun perin verkkosivumuotoisena. Tämä PDF on luotu vuonna 2026, ja siinä on alkuperäisestä poikkeava ulkoasu.

Tekijänoikeus ja lisenssi: Tekijänoikeus pysyy tekijällä. Julkaisija soveltaa numerosta 15 eteenpäin Creative Commons -lisenssilauseketta: Kaikki tämän kausijulkaisun sisältö, pois-sulkien yksittäiset logot, kuvat, ääni- ja videotiedostot ja muut taiteelliset tuotannot on lisen-soitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-EiMuutoksia 4.0 Kansainvälinen -lisenssin alle.